

วารสารมานุษยวิทยา

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

Volume 6 Number 2 (July – December 2023)

ISSN 2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

กรุงเทพมหานคร

คู่มือ

วารสารมานุษยวิทยา

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

วารสารมานุษยวิทยาเป็นวารสารวิชาการของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการสนับสนุนยกระดับ และเผยแพร่การศึกษาใหม่ ๆ ทางมานุษยวิทยาที่อธิบายพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประการที่สอง การสนับสนุนให้นักมานุษยวิทยารุ่นต่าง ๆ ได้ผลิตงานวิชาการที่มีคุณภาพสามารถอธิบายสภาพปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ รวมถึงความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมและอคติทางสังคม ประการที่สาม การส่งเสริมความเข้าใจและเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการศึกษาชีวิตมนุษย์ เป้าหมายทั้ง 3 ประการนี้คือปรัชญาและพันธกิจสำคัญของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรที่เล็งเห็นว่าความรู้ทางมานุษยวิทยาคือสิ่งที่จำเป็นต่อสังคมเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์และความแตกต่างทางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

วารสารมานุษยวิทยา มีการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม โดยเปิดรับข้อเสนอบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journal Online)

สามารถอ่านและดาวน์โหลดบทความได้ที่ <https://tci-thaijo.org/index.php/jasac>

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

Volume 6 Number 2 (July – December 2023)

The Journal of Anthropology, an academic publication of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization) (SAC), has 3 important objectives. Firstly, to encourage, enhance and circulate new anthropological works that demonstrate the socio-cultural dynamics of human societies from the past to present. Secondly, to support anthropologists of all generations in creating qualified research papers that investigate social issues that have affected human values, dignities, as well as social inequality, injustice, and prejudice. Thirdly, to advocate and promote fresh perspectives and approaches in studying human activities. These three objectives are the philosophical underpinning of the SAC's mission, which recognizes that anthropological knowledge is essential for creating peaceful coexistence of human and societal differences in our rapidly changing globalized world.

The Journal of Anthropology publishes 2 issues each year, the first issue of January-June and the second issue of July-December. We welcome academic contribution both in Thai and English. Articles can be submitted through our online system.

visit journal: <https://tci-thaijo.org/index.php/jasac>

คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

นิติ ภาวิครพันธุ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิราพร ณ ถลาง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อานันท์ กาญจนพันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ชยันต์ วรรณะภูติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เสมอชัย พูลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ธนิช เลิศชาญฤทธิ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รัศมี ชูทรงเดช	มหาวิทยาลัยศิลปากร
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

กองบรรณาธิการ

ไสว้ตรี ณ ถลาง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จักรพันธ์ ชัดชุมแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วสันต์ ปัญญาแก้ว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อนุสรณ์ อุณโณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พิเชฐ สายพันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สายพิน ศุพุทธมงคล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กนกวรรณ ธราวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
สิริพร สมบูรณ์บุรณะ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ดำรงพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
เอกรินทร์ พึ่งประชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ตรังใจ หุดางกูร	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

บรรณาธิการ

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
------------------	-------------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการและประสานงานทั่วไป

วิสุทธิ์ เวชวรารณ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
นพพล เมฆมาก	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

Advisory Board:

Niti Pawakapan
Siraporn Nathalang
Anan Ganjanapan
Yos Santasombat
Chayan Vaddhanaphuti
Samerchai Poonsuwan
Thanik Lertcharnrit
Rasmi Shoocongdej
Komatra Chuengsatiansup

Chulalongkorn University
Chulalongkorn University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Thammasat University
Silpakorn University
Silpakorn University
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Editorial Board:

Sowatree Nathalang
Jaggapan Cadchumsang
Pinkaw Laungaramsri
Wasan Panyagaew
Anusorn Unno
Yukti Mukdawijitra
Pichet Saiphan
Boonlert Visetpricha
Saipin Suputtamongkol
Kanokwan Tharawan
Siriporn Somboonburana
Damrongphon Inchan
Ekarin Phungpracha
Trongjai Hutangkura

Kasetsart University
Khon Kaen University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Mahidol University
Walailak University
Silpakorn University
Silpakorn University
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Editor:

Narupon Duangwises

Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Assistant editor:

Whisut Vejvarabhorn

Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Nopphon Mekmak

ที่ทำการกองบรรณาธิการ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

20 ถนนบรมราชชนนี ตำบลชั้น กรุงเทพฯ 10170

โทร 02 880 9429-3807

Editorial Offices

Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization),

20, Boromrachachonni Road, Taling-Chan, Bangkok, Thailand, 10170,

tel. (+662) 8809429 ext. 3807

ออกแบบปก

วิสูตร สิงห์ใส

จัดรูปเล่ม

วรัญญา เพ็ชรคง

ตรวจพิสูจน์อักษร

วิสุทธิ์ เวชวรารักษ์

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ โทร. 02-880-9429

ISSN

2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

copyrights@2021 by Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre
(Public Organization)

สารบัญ (Contents)

มองข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (BRI) จากแนวคิดภูมิวัฒนธรรม ยศ สันตสมบัติ	11
การเมืองและการพัฒนาถนนบนชายแดน: โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมศาสตร์และมุมมองเชิงมานุษยวิทยา บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล	39
มานุษยวิทยาสตรีนิยม สุนทรี สิริอินตะวงศ์	85
อุบัติเหตุ สุขภาพ และหลักประกันความเสี่ยงจากการทำงาน ของคนขับรถจักรยานยนต์ส่งอาหารภายใต้การควบคุมของแพลตฟอร์ม พฤกษ์ เถาถวิล และวรุตลย์ ตุลารักษ์	129
มองโลกมองไทย: เกิดอะไรขึ้นกับสังคมศาสตร์ (ไทย) วิสุทธิ์ เวชวารภรณ์	179
การสังเคราะห์โครงสร้างเนื้อหาของ “หลักไชย”: คู่มือหลักพิพากษาเพื่อชัชชนะแห่งความยุติธรรม ตรงใจ หุตากร	235
พิธีฮัจญ์แรกของชาวมุสลิมเอเชียอาคเนย์: หลักฐานจากเอกสารอาหรับศตวรรษที่ 12 เรื่อง “กิตาบ ฎะบาอิ อัล-ฮะยะวาน” (ตำราธรรมชาตีสัตว์) ของ ชะร็อฟ อัซ-ชะมาน ฎอฮิร อัล-มรวะซี สุนิติ จุฑามาศ	289
บทปริทัศน์หนังสือ The Origins and Dynamics of Inequality: Sex, Politics, and Ideology ยศ สันตสมบัติ	320

บทบรรณาธิการ

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ

วารสารมานุษยวิทยานับนี้มีความหลากหลายของเนื้อหาและแนวคิดในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ บทความแรกของยศ สันตสมบัติ อธิบายให้เข้าใจว่าอิทธิพลของจีนภายใต้นโยบายของสีจิ้นผิงที่ชื่อว่า “ข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง” (Belt and Road Initiatives หรือ BRI) ถือเป็นการขยายอำนาจโดยเน้นการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อและขยายการค้าการลงทุนข้ามภูมิภาคต่างๆ ซึ่งดำเนินงานโดยรัฐวิสาหกิจจีน นโยบายนี้ไม่อาจเข้าใจได้จากแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ หากแต่ควรมองในมิติภูมิวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นถึงจีนเป็นประเทศที่ภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่ทางวัฒนธรรมซึ่งได้รับการเชิดชูเป็นมรดกโลก ในช่วงที่จีนขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและการค้า จีนพยายามสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศซึ่งวางอยู่บนการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของคนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่ต่างจากจีน โครงการของจีนที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็มีการครอบงำทางวัฒนธรรม โดยนักธุรกิจจีนจะใช้อุดมการณ์ ค่านิยม และความคิดแบบจีนมาทำธุรกิจในพื้นที่ของคนท้องถิ่น

บทความของบุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุลชี้ให้เห็นการเมืองของพื้นที่ชายแดนที่รัฐเข้ามาจัดการโดยอาศัยการพัฒนาถนนและโครงสร้างพื้นฐานพื้นที่ชายแดนด่านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ด่านพรมแดนเชื่อมไทยกับเชื่อมกับรัฐกะยาของสหภาพเมียนมา จากเดิมที่เป็นเพียงจุดผ่อนปรนการค้า เมื่อมีนโยบาย “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” จึงเปลี่ยนฐานะเป็นด่านชายแดนถาวร ประเทศไทยและรัฐเมียนมาเข้ามาจัดการพื้นที่นี้ แต่ยังไม่มีการปักเขตแดนที่ชัดเจน ในขณะที่คนท้องถิ่นมีวิถีชีวิตที่ต่างไปจากแผนพัฒนาของรัฐ ความเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีลักษณะคลุมเครือ

และมีการเคลื่อนข้ามไปมาของคนที่หลากหลาย ทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมพื้นที่ได้อย่างเบ็ดเสร็จ บทความของสุนทรีย์ สิริอินตะวงศ์ อธิบายแนวคิดสตรีนิยมในแวดวงมานุษยวิทยา โดยใช้ให้เข้าใจความเกี่ยวโยงระหว่างการเคลื่อนไหวของสิทธิสตรีในตะวันตกกับการศึกษาของนักมานุษยวิทยาผู้หญิงที่ทำทนายการผูกขาดอำนาจและความรู้แบบชายเป็นใหญ่ รวมทั้งการตั้งคำถามเกี่ยวกับชนชั้น เชื้อชาติ สปีชีส์ เพศวิถี ศาสนาที่พบในวิถีชีวิตของผู้หญิงที่หลากหลาย ผู้หญิงในแต่ละวัฒนธรรมจึงเป็นผู้กระทำการที่มีความคิดและประสบการณ์ของตัวเอง

บทความของพฤกษ์ เกาถวิล และวรคุณ ฤกษ์ อธิบายให้เห็นว่าคนขับรถมอเตอร์ไซด์ส่งอาหารภายใต้แพลตฟอร์มดิจิทัล หรือ “ไรเดอร์” เป็นกลุ่มคนที่เสี่ยงอันตรายต่อการประสบอุบัติเหตุ แต่อำชีพนี้มีได้ถูกกำหนดให้เป็นอาชีพทางการ ส่งผลให้บริษัทเจ้าของแพลตฟอร์มละเลยที่จะให้สวัสดิการแก่กลุ่มคนเหล่านี้ และอ้างเหตุผล 3 ด้าน คือ การอ้างสถานะเป็นผู้ให้บริการเทคโนโลยีจับคู่ระหว่างลูกค้า การให้ค่าตอบแทนรายชิ้น และการจัดการโดยอัลกอริทึม ทำให้บริษัทแพลตฟอร์ม มีอำนาจเชิงพหุนัยในการควบคุมไรเดอร์ การแก้ปัญหาจำเป็นต้องผลักดันให้อำชีพไรเดอร์ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน บทความของวิสุทธิ์ เวชวรารณ อธิบายให้เห็นพัฒนาความคิดของวิชาสังคมศาสตร์ซึ่งเติบโตขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายใต้กรอบคิดแบบวิทยาศาสตร์ นักวิชาการจึงศึกษาสังคมในฐานะเป็นองค์ประกอบของสถาบันต่างๆที่ทำหน้าที่สร้างความมั่นคงและมีคุณภาพจนกระทั่งปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เกิดการถกเถียงเรื่องวาทกรรม ญาณวิทยา และภววิทยาของความรู้ นำไปสู่การวิพากษ์ความรู้กระแสหลักที่เป็นผลมาจากยุคสมัยใหม่ ในกรณีสังคมไทย ความรู้สังคมศาสตร์มาพร้อมกับการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยและรองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้ความรู้รับใช้นโยบายรัฐและตอบสนองภาครัฐกิจเป็นหลัก

บทความของตรงใจ หุตางกูร ศึกษาเอกสารโบราณชื่อ “หลักไชย” เป็นตำราระเบียบวิธีทางตุลาการของอาณาจักรอยุธยา เนื้อหาของ “หลักไชย” เน้นสั่งสอนผู้เรียนให้เป็นผู้พิพากษาตุลาการที่มีคุณธรรม ด้วยคุณสมบัติใน 3 ด้านคือ (1) มีจริยธรรมในวิชาชีพ คือ ตัดสินคดีด้วยความลำเอียงและมีเมตตาตามสมควรแก่เหตุ (2) มีวินัยในหน้าที่ คือ เอาใจใส่ในงานแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และ (3) มีเขวี้ยงปัญญาในการตัดสิน คือ ตัดสินคดีด้วยไหวพริบการมองหาและไต่สวนข้อพิพาทจนพบข้อเท็จจริงของคดี บทความของสุนิติ จุฑามาศ อธิบายตำรา กิตาบ ฎาะบาอิ อัลฮัยยะวาน (ตำราธรรมชาติสัตว์) ประพันธ์โดย ชะร็อฟ อัชชะมาน ฎอฮิร อัลมัววะชีย แพทย์และปราชญ์ชาวมุสลิมเปอร์เซียในศตวรรษที่ 12 ซึ่งอธิบายถึง “กลุ่มคนจากตะวันออก” ซึ่งเพิ่งหันมานับถือศาสนาอิสลาม เดินทางมาประกอบพิธีฮัจญ์ใน ฮ.ศ. 434 (ค.ศ. 1043) ซึ่งสอดคล้องกับหมู่เกาะบริเวณดินแดนตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ถือเป็นหลักฐานที่อ้างอิงการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของชาวมุสลิมเอเชียอาคเนย์ที่เก่าแก่ที่สุดในเอกสารอาหรับ